

Julia Hartwig – – intelektualistka

[1] **Anna Legeżyńska: Hartwig. Wdzięczność. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2017. Dopisek na okładce: „Projekt. Egzystencja i Literatura” – Seria Wydawnicza.**

[2] **Julia Hartwig, Artur Międzyrzecki, Katarzyna i Zbigniew Herbertowie. Korespondencja. Wydawnictwo Zeszytów Literackich, Warszawa 2012.**

Seria: Profesorki Super-Babki
Odcinek nr: 87
Podseria: wyróżnione godnością Doctor-a Honoris Causa

**Wielka poezja, będąc wielką
i będąc poezją, nie może nie zachwycać nas,
a więc zachwyca.
Witold Gombrowicz, Ferdynand**

Bohaterką kolejnego odcinka jest Pani Profesor Julia Hartwig¹ (Hartwizanka, Hartwig-Międzyrzecka) - poetka, eseistka i tłumaczka literatury pięknej z języka francuskiego i angielskiego. W Wikipedii można przeczytać: „w Stanach Zjednoczonych, była

¹ <https://culture.pl/pl/tworca/julia-hartwig> - informacje na portalu CULTURE.

https://pl.wikipedia.org/wiki/Julia_Hartwig; informacja w WIKIPEDII.

<https://www.zeszytyliterackie.pl/5046/>; przykładowe wiersze oraz eseje.

<http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/julia-hartwig-bibliografia/>; bibliografia Jej utworów oraz omówieni.

uczestnikiem programu *International Writing Program*, a następnie wykładowcą Uniwersytecie Drake'a². Prowadziła też wykłady na Uniwersytecie w Ottawie³ (1971) oraz Uniwersytecie Carleton⁴ (1973) {także w Ottawie} w Kanadzie". Wielu nie może pojąć, że można być wykładowcą uniwersyteckim w Stanach Zjednoczonych lub Kanadzie bez doktoratu. Ona otrzymała także godność „Dr. H. C.” Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu⁵.

Eseista jak wiele razy pisał 'zna się na wszystkim, no może prawie na wszystkim', ale mimo tezy wygłoszonej w Motto – poezja jednak jest dla niego zupełnie, prawie zupełnie niezrozumiała, zwłaszcza tzw. biały wiersz – nie da się pojąć... Może dlatego, że skończył matematykę stosowaną... Natomiast był przez wiele lat tłumaczem tekstów technicznych⁶: angielski $\Leftrightarrow$ polski. Tłumaczenia to bardzo ważna działalność, w przypadku tekstów artystycznych umożliwia wszystkim poznanie piękna literatury z innych krajów, w przypadku tekstów technicznych np. instrukcji maszyn, listów fachowych – jest szczególnie odpowiedzialna. Eseista pracował w firmach tłumaczeniowych w Bielsku-Białej, Bydgoszczy, a także na własny rachunek (zarejestrowana indywidualna działalność gospodarcza). Nigdy nie skończył chodzenia na kursy językowe. Czym innym jest mówienie z ludźmi w restauracji czy plaży, a czym innym pisemne przetłumaczenie tekstu np. technicznego. Często zdarza się, że redakcje czasopism naukowych żądają absolutnej poprawności i bogatego, adekwatnego słownictwa – jest to wyzwanie dla każdego naukowca. Dlatego – warto

² <https://www.drake.edu/>; strona Uniwersytetu, stan Iowa, miasto Des Moines.

³ <https://www.uottawa.ca/en>; strona Uniwersytetu - zał. 1848 (**uOttawa** lub **U of O**).

⁴ <https://carleton.ca/>; strona Uniwersytetu – zał. 1942.

⁵ <https://gloswielpolski.pl/uam-julia-hartwig-doktorem-honoris-causa/ar/3737202>; gdzie jest galeria 11 zdjęć z tej uroczystości.

⁶ Eseista miał legitymację tłumacza technicznego z dwóch dziedzin: **mechaniki** oraz **informatyki**. Z każdej dziedziny zdawało się egzamin oddzielnie, pisemnie + testy gramatyczne z ogólnej znajomości języka angielskiego. Rejestr takich tłumaczy prowadziła Naczelna Organizacja Techniczna (NOT). Obecnie eseista liczy dni do emerytury.

docenić działalność naszej Bohaterki, zwłaszcza, że Jej twórczość odnosi się do tekstów literackich w językach angielskim oraz francuskim.

Omawiana książka [1] ma miękkie okładki ze skrzydełkiem (!!! jedynie na tylnej okładce), 279 stron, format małego zeszytu szkolnego. Autorka książki jest profesorem UAM⁷. Książka zawiera wybraną BIBLIOGRAFIĘ twórczości Julii Hartwig, Notę Edytorską oraz Indeks Nazwisk. Autorka książki⁸ sama jest profesorem, jest też dziennikarką, redaktorką periodyków naukowych, polonistycznych. W książce nie ma zbyt wielu fotografii, wszystkie są czarno-białe; m.in.: Jej mamy, z rodziną, Jej portrety z różnych okresów życia (także na przedniej okładce). Książka podzielona jest na długie rozdziały.

Czy nasza Bohaterka jest znana? Seria ma za zadanie jakby *zmianę oświetlenia*, pokazanie naszych Bohatek w nowym świetle. Omawiane książki leżą na półkach w księgarniach, może w naszych domach, w bibliotekach, a czasem w antykwariatach. Warto po nie sięgnąć ...

Zatem wróćmy do naszej Bohaterki. Pochodziła z Lublina. Miała czworo rodzeństwa, Ona piąte najmłodsze dziecko urodziła się w odrodzonej Polsce (14.08.1921 – 13.07.2017). Mama była Rosjanką. Rodzina przybyła do co dopiero nowopowstałej Polski w 1918, uciekając z bolszewickiej Rosji. Ojciec prowadził dwa świetnie prosperujące zakłady fotograficzne, kształcąc się wcześniej w Odessie, a nawet we Wiedniu. Ona chodziła do dobrych szkół. Ówczesny Lublin był miastem wielokulturowym. Wszystkie dzieci uczyły się dobrze i z zapałem. Jej mama popełniła samobójstwo (skacząc z okna) w 1931 roku. Ojciec wychowywał dzieci wraz z dziadkami (swoimi rodzicami) pochodzącymi z Suwalszczyzny. Brat Edward został także fotografem, Walenty był lekarzem. W czasie II wojny światowej, pracował w Warszawie, zaopatrywał, **ratował uczestników akcji pod Arsenalem!!** To odwaga, to

---

⁷ https://pl.wikipedia.org/wiki/Anna_Lege%C5%BCy%C5%84ska; o autorce książki w Wikipedii.

⁸ https://pl.wikipedia.org/wiki/Anna_Lege%C5%BCy%C5%84ska; o autorce omawianej książki.

patriotyzm. Z kolei gdy on zachorował Julia, zawiozła go na leczenie do Francji – po czym wrócił do Polski. Jedna z siostr po ślubie przeniosła się do Lubartowa, gdzie też prowadziła zakład fotograficzny. Druga została pielęgniarką. Dziś każdy robi zdjęcia smartfonem – koniec magii!! Czy do końca?

Podrozdziały nie są numerowane. Strona 42 „Lata szkolne”, gdzie dowiadujemy się, że Jej koleżanką była Anna Kamieńska też poetka. Nauczycielka geografii – pani Chałubińska (z rodziny znanej z Zakopanego), pani od fizyki Woszczerowicz (siostra słynnego aktora), dyrektorka - pani Mally, spotkana potem w Warszawie na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Generalnie super szkoła. Eseista pamięta jeszcze teatry telewizji z rolami Jacka Woszczerowicza. Cały tekst książki przeplatany jest cytatami wierszy naszej Bohaterki – czyli część z nich była o sobie, o rodzinie i całym/własnym życiu. Rok 1939 – Ona miała 18 lat, a tu wojna!! Była łączniczką Szarych Szeregów, a także studiowała na tajnych kompletach. Szukało ją Gestapo, ale nie zastało w domu. Ukrywała się w nadleśnictwie, stryj Anny Kamieńskiej zaryzykował życiem. Rosjanie przyszli do Lublina w 1944. Strona 51 – cytat wiersza o tragizmie Polaków spod Monte Casino, którzy nie mogą wrócić do komunistycznej Polski. Strona 54 „Na rozdrożu” – o jakie rozwidlenie dróg tu chodzi? W sercu wiedziała, że komuchy i komunizm „to lipa” (jak mawia syn pewnego polityka), ale żyć trzeba dalej. Zaczęła współpracować z marksistowską „Kuźnicą” robiąc przeglądy prasy francuskiej!!! Dziś otwieramy jakiś portal i mamy zrobiony przegląd prasy z całego świata, tzw. gra na pudłach rezonansowych jak mawia felietonista Stanisław Michalkiewicz – kto kiep ten da się nabrać. Dziś prasa po angielsku jest on-line, a nawet papierowa w empikach. Ówczesnie samo dostanie egzemplarza prasy z tzw. Zachodu było wydarzeniem. („Kuźnicę” – prowadził Stefan Żółkiewski – mentor Marii Janion). Zwykle eseista nie pisze o życiu prywatnym, ale tu robi wyjątek. Wyszła za mąż za Zygmunta Kałużyńskiego – osobowość czasów socjalizmu. Eseista słuchał go zawsze, gdy omawiał filmy pojawiające się w Polskich kinach. W czasie studiów eseisty w Gliwicach istniał „Kinoteatr X” oraz kino na około 40 osób (kicha) na ul. Wrocławskiej. W Polsce komuniści stworzyli sieć kin studyjnych, gdzie grano filmy z Zachodu lub dysydenckie, dla ograniczonej publiczności, czasami dla tzw. klubów filmowych, gdzie widzowie byli

znani z imienia i nazwiska. Kałużyński na wizji i fonii był niezwykle uroczym człowiekiem, jego analizy były mądre, wesołe i potrafiące wydobyć idee, nie tak łatwe do zrozumienia przez przeciętnego widza. Analizował m.in. filmy nie podlegające ogólnej dystrybucji!!! Matżeństwo jednak rozpadło się (rozwód).

Ona dostała stypendium do Paryża w 1947 roku, na które wyjechała sama. Strona 63, Rozdział 2: „Stypendystka”. Na tej stronie cytaty Bohaterki o mężu: „Był **indywidualnością**, która ciągle czegoś szuka, wciąż czuje się niespełniona [...] ambitny, erudycyjny, świetnie przygotowany do zawodu...”. Sami Państwo mogą dalej poczytać.

Strona 64 podrozdział „Paryż. <<Wstrząsająco piękny>>”. Eseista był w Paryżu raz z wycieczką, drugi raz sam, na własną rękę. Kilka razy przesiadał się na pociągi, będąc zmuszony do podróży metrem między dworcami umożliwiającymi odjazdy w różnych kierunkach świata. Nadal są piękne rzeczy w Paryżu, ale generalnie dziś jest smutny.

Ona przesiadywała w „Bibliothèque Nationale de France”, spotykała się z wybitnymi Polakami, którzy tam przebywali. Powtórzmy rok 1947, a Warszawa w gruzach, a Polska zniszczona wojną, natomiast Paryż nie był zniszczony. Uczęszczała na kurs językowy w Alliance Française, miała darmowe wejściówki do muzeów. Chodziła na koncerty, do kina i do teatrów!! Strona 72: „pokochała Francję”. Adam Ważyk przygotowujący do druku antologię poezji francuskiej, zamówił u Niej przekłady wierszy wybitnych poetów francuskich: Arthura Rimbauda, Charles’a Crosa itd. (str. 73, szczegóły). Strona 74: „zaczęła studiować biografię Apollinaire’go”. W spisie poniżej mamy Jej dzieła będące zwieńczeniem tychże prac. Poznała mężczyznę, ale zginął w wypadku na autostradzie w Niemczech. Kto doczyta, dowie się, iż był to prawdopodobnie zamach służb komunistycznego państwa. Cały czas mamy cytaty z Jej wierszy i innych publikacji; oznacza to iż Autorka omawianej książki zapoznała się z twórczością Bohaterki dogłębnie i jest miłośniczką Jej oraz Jej utworów.

Rozdział strona 106: „Artur”. Jej mężem został Artur Międzyrzecki. Postać wybitna, też dziś zapomniana. Żołnierz Armii Generała Andersa – Monte Casino, Bolonia i Ankona. Spotkali się w Paryżu. Stypendium się skończyło, pewne dorywcze prace również,

trzeba było wracać do Polski, do Warszawy. To małżeństwo okazało się udane. Razem pracowali i publikowali. Była zatem tłumaczką, pisarką, poetką oraz publicystką. Autorka opisuje krąg ich znajomych, m.in. Jerzego Turowicza oraz Zbigniewa Herberta, z rodzinami, poświęciła tym znajomością kilkadziesiąt stron. Książka [2] została tylko wykilkana, ale może wyjaśnić związki między zaprzyjaźnionymi osobowościami.

W 1971 roku wyjazd do USA, to już inna Polska, początek epoki Edwarda Gierka. Oboje dostali pracę na Uniwersytecie Drake'a. Tu spotykali się m.in. z Czesławem Miłoszem, potem przez lata prowadzili korespondencję. W USA i Kanadzie przebywali do 1974. Julia wróciła bo Jej ojciec był ciężko chory.

Strona 206: „Wdowieństwo”, mąż zmarł w roku 1996⁹. Rozdział 4 „Mistrzynie” – strona 217, a na stronie poprzedniej zdjęcie portretowe naszej Bohaterki, tu dowiadujemy się o Jej dalszej twórczości i działalności.

Wyróżnienia (wybrane) naszej Bohaterki¹⁰:

- w 2014 roku X Zjazd Stowarzyszenia Pisarzy Polskich wybrał ją na Honorowego Prezesa Stowarzyszenia;
- 25 października 2014 otrzymała Nagrodę Poetycką im. Wisławy Szymborskiej za książkę *Zapisane*;
- w 2015 roku Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przyznał jej tytuł **doktora honoris causa**;

---

⁹

https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,54420,12983230,Uczcili_Miedzyrzeckiego_Odslonieto_pamiatkowa_tablice.html; informacja o odsłonięciu tablicy pamiątkowej o mężu Bohaterki.

¹⁰ https://pl.wikipedia.org/wiki/Julia_Hartwig - w Wikipedii - **zestaw nagród i wyróżnień**, lista opublikowanych książek oraz tomików wierszy.

- w tym samym roku została też członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności.

Mieli córkę Danielę, która osiedliła się w Stanach Zjednoczonych. Nasza Bohaterka zmarła w trakcie kolejnej wizyty u córki, ale pochowana jest w Warszawie.

Warto sięgnąć do oryginału. Może przeczytać książkę o Apollinaire'ym¹¹. Nasza Bohaterka ginie gdzieś w mrokach niepamięci (mimo iż zmarła zaledwie 3 lata temu!!!), a omawiana publikacja ożywia Jej image oraz pozwala zrozumieć czasy okresu socjalistycznej Polski.

---

¹¹ https://poezja.org/wz/Apollinaire_Guillaume/; o Wilhelmie Apolinarym Kostrowickim.

LITERATURA DODATKOWA

Przykładowe wydania dzieł naszej Bohaterki

1. HARTWIG, Julia. *Apollinaire*. Państwowy Instytut Wydawniczy, 1972.
2. HARTWIG, Julia. *Zobaczone*. Wydawn. a5, 1999.
3. HARTWIG, Julia. *Wiersze amerykańskie*. Wydawn. Sic!, 2002.
4. HARTWIG, Julia. *Wiersze wybrane*. Wydawn. a5, 2010.
5. HARTWIG, Julia. *Zwierzenia i błyski*. Wydawn. Sic!, 2004.
6. HARTWIG, Julia. *Dziennik*. Wydawnictwo Literackie, 2011.

Omówienia Jej twórczości

7. FLAKOWICZ-SZCZYRBA, Marta, et al. Poezja Julii Hartwig wobec egzystencji i metafizyki. *Pamiętnik Literacki. Czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*, 2012, 2: 59-100.
8. NIKADEM-MALINOWSKA, Ewa, et al. Powiedzieć więcej: rozważania o synestetyzmie w poezji Josifa Brodskiego i Julii Hartwig. *Acta Polono-Ruthenica*, 2003, VIII: 151-160.
9. DYNKOWSKA, Julia, et al. Julia Hartwig i „studia osobowe”. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*, 2019, 52.1: 163-177.
10. RATAJCZAK, Wojciech. Rozmowy z Cieniami w poezji późnej starości Julii Hartwig. 2019.
11. Rajewska, Ewa. "Przekłady amerykańskie Julii Hartwig. Peryferie i paraferalia." *Przekłady Literatur Słowiańskich* 10.1 (2020): 47-62.

LINKI

<https://ninateka.pl/film/julia-hartwig-rozmowy-poszczegolne>; rozmowa.

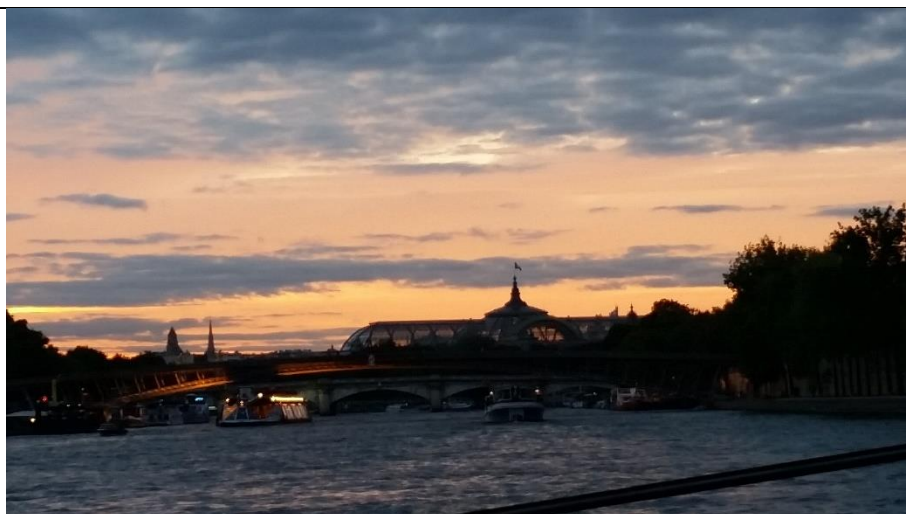

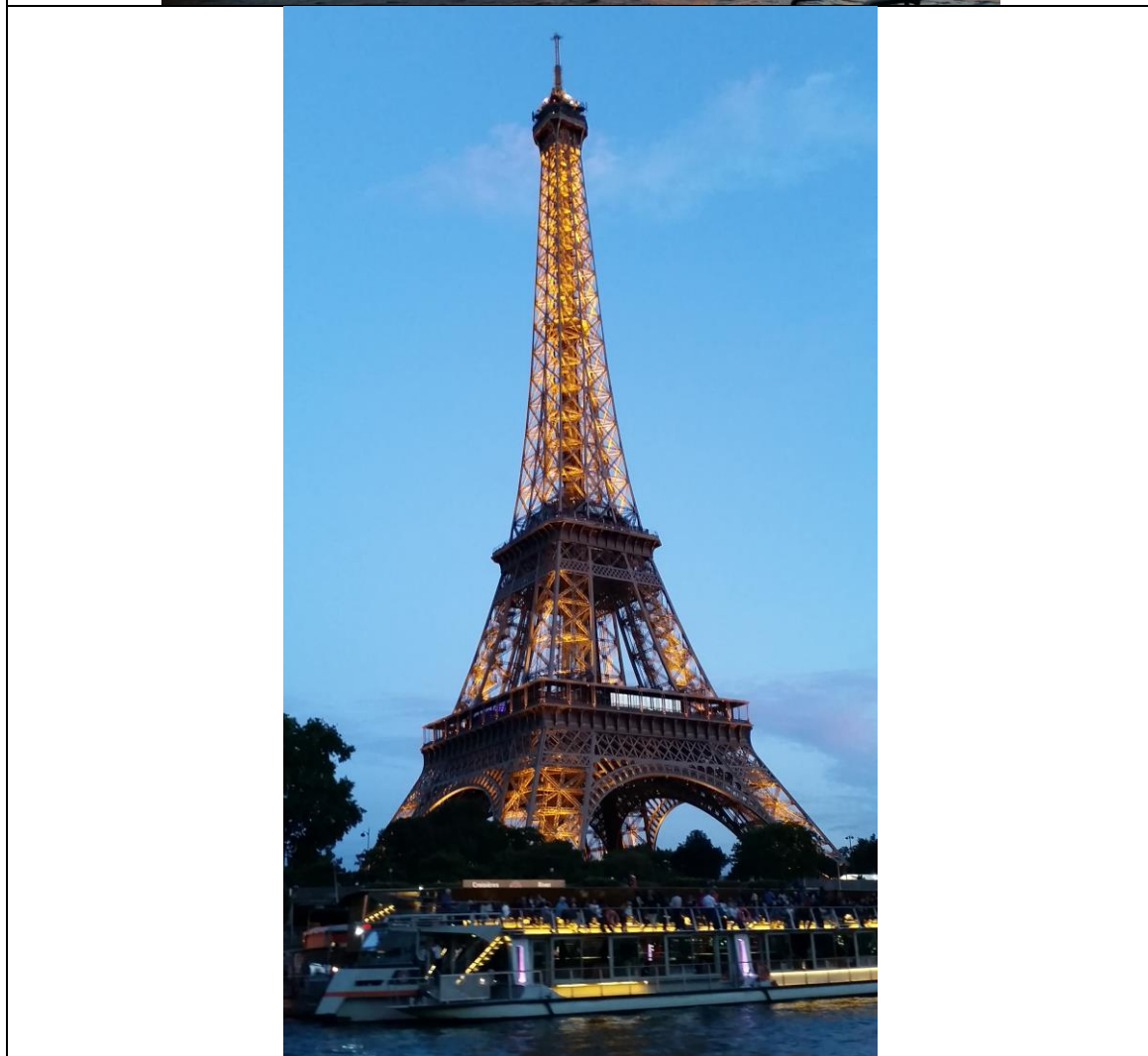
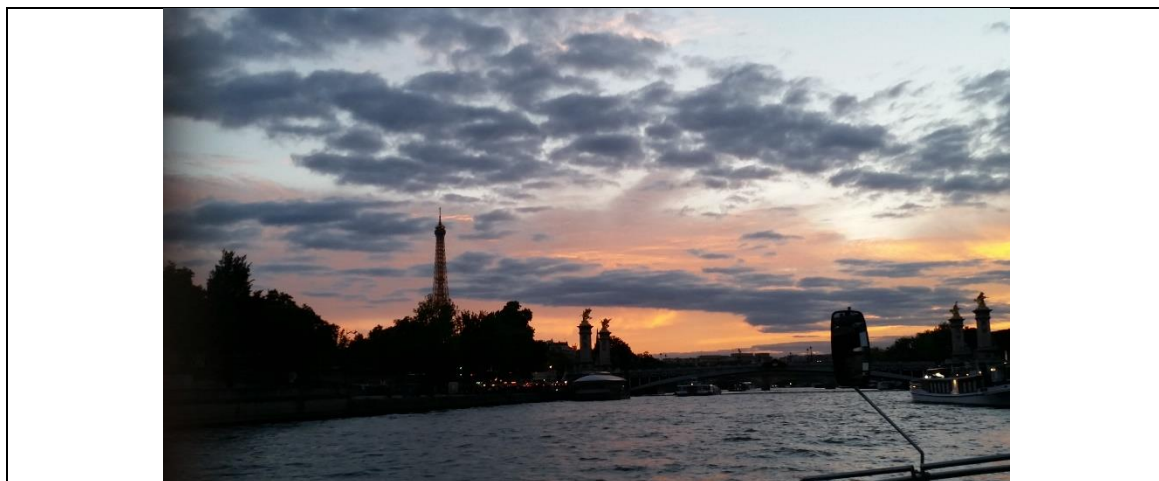

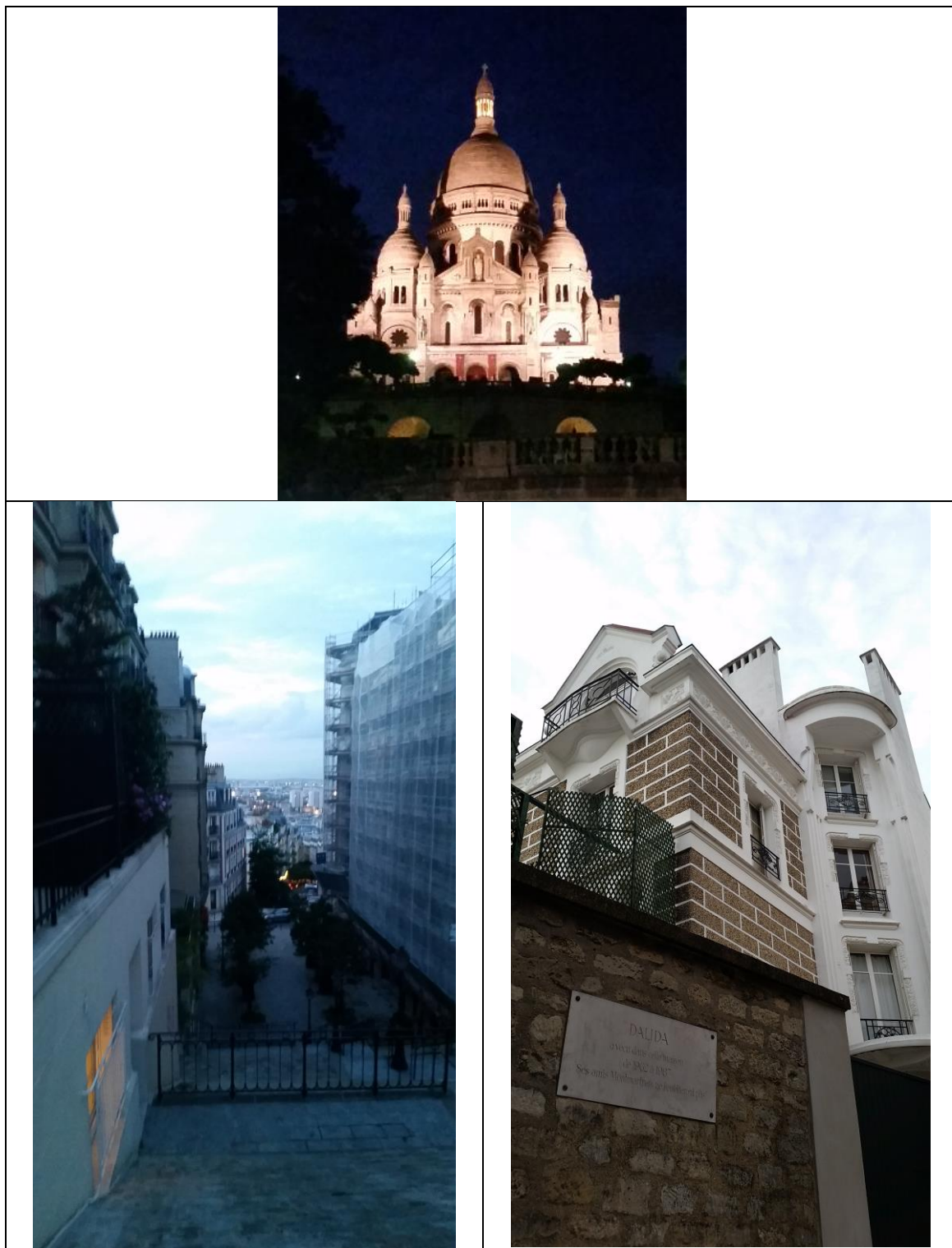
ZDJĘCIA PRZY OKAZJI

Paryż – gdzie Bohaterka mieszkała przez kilka raz

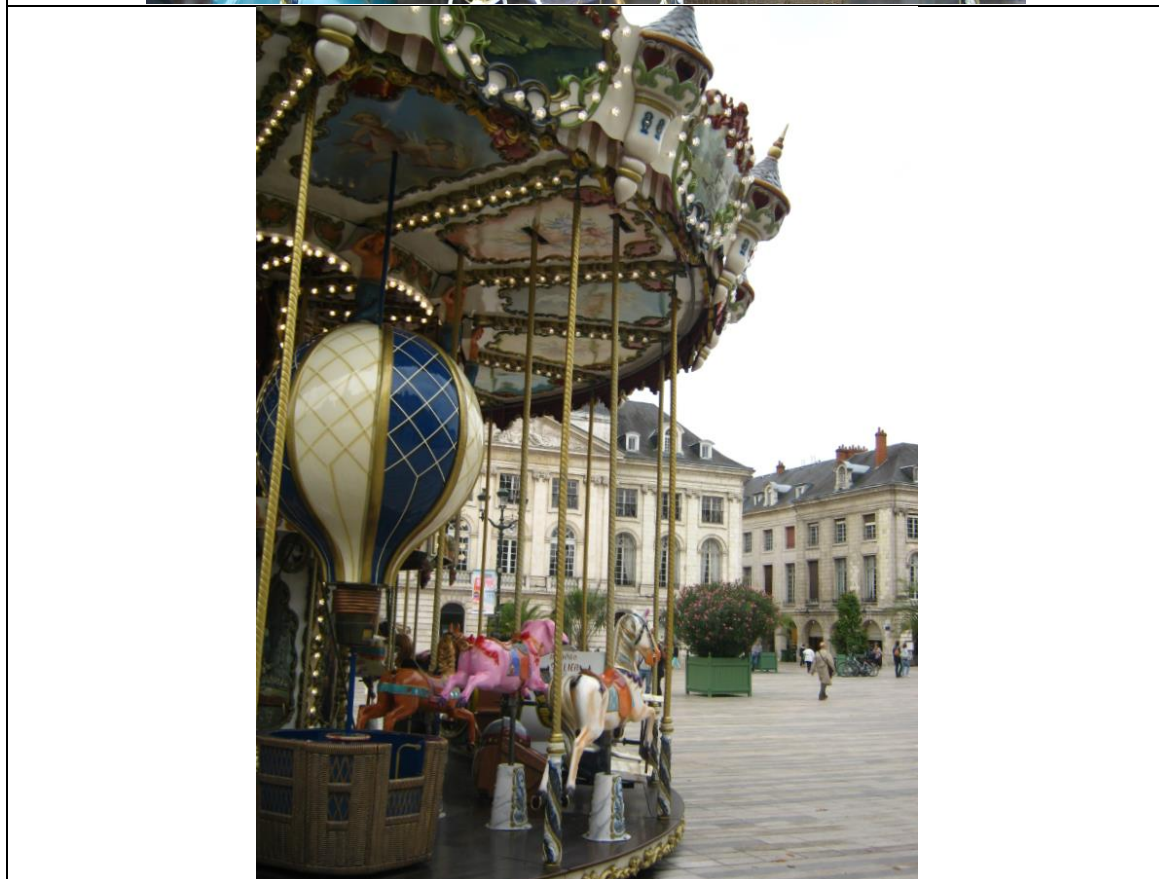

Zamek Chambord

Pomnik Syrenki w Bielsku-Białej

Zdjęcia wykonał – eseista (Stan Zawiślak)